והיורש את אשתו אמר ליה רבא והשתא דשלח מי ידעינן [א]האמר ר' יוסי בר' חנינא באושא התקינו האשה שמכרה (א) נכסי מלוג בחיי בעלה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות אלא אמר רב אשי בעל שויוהו רבנן כיורש ושויוהו רבנן כלוקח והיכא דטבא ליה עבדו ליה גבי יובל שויוהו רבנן כיורש משום פסידא דידיה גבי דר' יוסי בר' חנינא שויוהו רבנן כלוקח משום פסידא דידיה גבי דרבין משום פסידא דאלמנה שויוהו רבנן כיורש והא גבי דר' יוסי בר' חנינא דאיכא פסידא ללקוחות ושויוהו רבנן כלוקח התם אינהו אפסידו אנפשייהו כיון דאיכא בעל לא איבעי להו למיזבן מאיתתא דיתבא תותי גברא:

הדרן עלך יש נוחלין

מי [ג]שמת והניח בנים ובנות [א]בזמן שהנכסים מרובין הבנים יירשו והבנות יזונו נכסים מועטין הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים אדמון אומר בשביל שאני זכר הפסדתי אמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון: **גמ'** וכמה מרובין אמר רב יהודה אמר רב כדי שיזונו מהן אלו ואלו שנים עשר חדש כי אמריתא קמיה דשמואל אמר זו דברי רבן גמליאל בר רבי אבל חכמים אומרים [ב]כדי שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו איתמר נמי כי אתא רבין אמר ר' יוחנן ואמרי לה אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן כל שיזונו מהן אלו ואלו עד שיבגרו הן מרובין פחות מכאן הרי אלו מועטין ואי ליכא לאלו ואלו עד שיבגרו

שקלי

והיורש את אשתו. מפרש התם [בכורות נב:] קסבר ירושת הבעל דאורייתא ואי לוקח הוי משעה שנשאת אפילו לאחר מיתה לא נפקא מכלל מקח וממכר ותהדר ביובל: **באושא התקינו**. שגלתה סנהדרין לשם כדמפרש בר"ה (ד' לא.): **האשה שמכרה נכסי מלוג בחיי בעלה**. שאם ימות בעלה יזכה בהן ואם תמות היא ויירשה בעל יפסידו. ונכסי מלוג הן נכסים שנפלו לה מבית אביה או שהכניסה קרקעות שלא נשומו בכתובתה ולא קיבל בעל עליו אחריות ואוכל פירותיהן בחייה כתקנת חכמים תחת פרקונה ולהכי מיקרי מלוג שמולגן ומחסרן בעל שאוכל הפירות כמליגת הראש: **אי אמרת בשלמא לוקח שויוהו**. רבנן משעה שנשאה משו"ה מפיק דלוקח ראשון הוי אלא אי אמרת בעל בנכסי אשתו יורש הוי משעת נשואין אמאי מפיק למה תקנו באושא שהבעל מוציא והלא האשה שהיא מורשת אותו מכרה ואין כח ביורשין לירש מה שמכר אביהן אלא ודאי מדתקנו שהבעל מוציא כך היה עיקר תקנת אושא שיהא הבעל לוקח בנכסי' משעה שנשאה והלכך מוציא שהרי קדם מקחו למקחן של לקוחות: **אלא אמר רב אשי כו'**. לתרץ על כל אלו הדברים שיש מקומות שעשאוהו כיורש ויש מקומות שעשאוהו כלוקח: **והיכא דטבא ליה כו'**. כדמפרש ואזיל: **גבי יובל כו' משום פסידא דידיה**. דלא תהדר ביובל למשפחת אשתו: **גבי דרבין**. אע"ג דאיכא פסידא דידיה חיישי' לפסידא דאלמנה שמאחר שקדם תנאי מזונותיה לנשואין לא טוב לנו להפסידה בידים: **דאיכא פסידא דלקוחות**. אמאי לא חיישינן כי היכי דחיישינן לפסידא דאלמנה: **דיתבא תותי גברא**. ודאי ליורשה כשתמות ואלו הערימו להוציאם מידו הלכך יפסידו. ולענין שאילתא דשאילנא פי' רבינו חננאל ורואה אני את דבריו לוותה ואכלה ועמדה וניסת משתברא דכיורש הוי משום פסידא דמלוה וכן סוגיא דשמעתא דכל היכא דאיכא פסידא כגון פסידא דאלמנה דליכא למימר איהו דאפסיד אנפשיה שויוהו רבנן כיורש:

הדרן עלך יש נוחלין

מי שמת. מרובין. מפרש בגמרא: **והבנות יזונו**. מזונות ופרנסת נשואין עד דתבגרן או עד דתנסבן לגוברין כדתנן בכתובות (ד' נג:): **ישאלו**. יחזרו על הפתחים: **בשביל שאני זכר הפסדתי**. בתמיה (ב) ובגמ' [קמ:] מפרש מאי קאמר אלא לא אפסיד ומזונים יחד: **אמר רבן גמליאל כו'**. והכי הלכתא כאדמון דאמר בפ' בתרא דכתובות [קט.] כל מקום שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו: **גמ' כדי שיזונו**. פרנסה ומזונות: **אלו ואלו**. בנים ובנות: **כי אמריתא**. אחר פטירתו של רב ובאתי ללמוד קמיה דשמואל: **עד שיבגרו**. שכך התנה להן אביהן עד דתבגרן או תנסבן כדאמר בכתובות ואיך מועטין ויזונו הבנות עד שיבגרו והמותר לבנים כדמפרש ואזיל:

שקלי

והיורש את אשתו. פי' בקונטרס ואי הוי לוקח מחיים גם לאחר מיתה לא פקע והוי לוקח ואין נראה דהא מחיים אין לו אלא פירות ונראה לר"י לפרש דמבעיא ליה אם בעל יורש הוי או לוקח הוי בין מחיים בין לאחר מיתה מדלא מפליג מידי ופשיט מדרבין דלכל הפחות הוי יורש לאחר מיתה כדקאמר מתה הבת אלמנתו נזונת מנכסיו אע"פ שהבעל יורשה אבל מחיים אין להוכיח מדבריו דהוי יורש אע"ג דקאמר נשאת הבת אלמנתו נזונת דהא אפילו הוי לוקח מחיים קאמר שפיר דנזונת שתוכל למכור הגוף מחיים והפירות לאחר מיתה כיון דבעל יורש הוי לכל הפחות לאחר מיתה ולהכי קא"ל אביי ואי לאו דשלח רבין לא הוה ידעינן דהוי יורש לאחר מיתה והתנן אלו שאין חוזרים ביובל הבכורה והיורש את אשתו אלמא דיורש הוי לאחר מיתה: **גבי** יובל שויוהו רבנן כיורש. לאו דוקא נקט שויוהו רבנן דהא כיון דאית ליה דאינה חוזרת ביובל אית ליה דירושת הבעל דאורייתא דהכי אמר בבכורות (ד' נב:) וכן פי' בקונטרס אלא שויוהו רבנן בעי למימר הניחוהו להיות יורש ולא עשאוהו לוקח: **התם** אינהו אפסידו אנפשייהו כו'. תימה דבפרק מי שהיה נשוי (כתובות ד' צה:) אמר אביי נכסי לך ואחריך לפלוני ומכרה ומתה הבעל מוציא מיד הלקוחות ואחריך מיד בעל ולוקח מיד אחריך ואוקימנא בידא דלוקח ופריך התם מאי שנא מהא דתנן דיעשו פשרה ביניהם ומשני התם אית להו פסידא לכולהו הכא לוקח הוא דאית ליה פסידא פי' וכיון דאיכא פסידא ללוקח שויוהו רבנן (ג) בעל כיורש ואין מוציא מיד לוקח והשתא האמר הכא דאיהו דאפסיד אנפשיה דלא ה"ל למיזבן מאתתא דיתבא תותי גברא לפי שהבעל יוציא מידו וכ"ת התם לא אפסיד אנפשיה שהוא סבור שלא יטול הבעל ממנו לפי שאחריך יוציא מידו מ"מ הרי יודע דימזרו מלוה ויצטרכו לעשות פשרה וירויח הבעל ואור"י דהתם לא אפסיד אנפשיה לפי שסבור שיעשה פשרה עם אחריך ולא יגבה הבעל כלום וא"ת מ"ש מהא דאמר התם לעיל נכסי לך ואחריך לפלוני עמדה וניסת בעל לוקח הוי ואין לאחריך במקום בעל כלום אלמא אע"ג דאיכא פסידא לאחריך הוי בעל לוקח וי"ל דמתנה שאני דאין כל כך פסידא אם לא יקבל במתנה וא"ת דאמר בריש המפקיד (ב"מ ד' לה. ושם) שמו לה לאשה ואנסיבא או שמו מינה (ד) ואנסיבא בעל לוקח הוי ולא מיהדר כו' אע"ג דאיכא פסידא ללוה לא מיהדר ליה ארעא אע"פ דשומא הדרא לעולם וי"ל כיון דבדין לא הדר אלא משום ועשית הישר והטוב לא חשיב כל כך פסידא עוד מקשים דאמר בהחובל (ב"ק ד' פט. ושם) כי אתו רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע מבי רב אמרו תקנת אושא מתני' היא העבד והאשה פגיעתן רעה אחרים שחבלו בהם חייבים והם שחבלו באחרים פטורין ואי ס"ד ליתא לתקנת אושא תזבין נכסי מלוג ותיתיב ליה משמע הא איתא לתקנת אושא לא ליתיב ליה ולא מידי ואמאי הא לא תקנו רבנן דהוי לוקח אלא היכא דליכא פסידא לאחריני אבל הכא איכא פסידא דנחבלים וי"ל דהוה מצי למפרך ולטעמיך אלא דבלאו הכי פריך שפיר ולרשב"א נראה דלא קשה מידי דהא כיון דתקינו רבנן דבעל מוציא מיד הלקוחות לטובתו היכא דליכא פסידא לאחריני לא פלוג ותקנו דבכ"מ שאשה מוכרת הבעל מוציא אפילו במקום שחבלה באחרים דאיכא פסידא דאחריני כיון דלא שכיחא מלתא שיהא פסידא דאחריני לכך לא פלוג רבנן ובכל מקום מוציא:

הדרן עלך יש נוחלין

מי שמת: והבנות יזונו. מה שהזכיר רשב"ם בהדי מזונות פרנסה אין נראה לר"י דהא מזונות היינו אכילה ושתיה ופרנסה היינו מלבושין וצרכי הנשואין ותרי מילי נינהו כדאמר [בפ' מציאת האשה] (כתובות ד' סח:) מוציאין לפרנסה ואין מוציאין למזונות וקתני נמי הבנות נזונות ומתפרנסות וכן בכמה דוכתי משמע דתרי מילי נינהו: **אמר** ר"ג רואה אני את דברי אדמון. בכתובות (ד' קט.) אמר כ"מ שאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון הלכה כמותו א"ל רבא לרב נחמן אפי' בברייתא כו' מכל ההיא סוגיא משמע דהלכה כאדמון ותימה דהכא בגמרא כולה שמעתא כרבנן דאדמון ולא כהלכתא דא"ר [ג](יוסי) א"ר יוחנן יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטין וכו' ובעיא נמי דר' ירמיה מר' אבא (ה) הויא אליבא דרבנן ואמר נמי בסוטה (ד' כא:) היכי דמי רשע ערום א"ר [ג](יוסי) א"ר יוחנן זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטין ור"ח וה"ג ורב אלפס פסקו כרבנן דאדמון משום דשמעתין דהכא כוותייהו אזלא ור"ת אומר דאדמון לא פליג ארבנן אלא שמתמיה על התקנה שתקנו נכסים מועטין אבל מ"מ כרבנן ס"ל ולא משמע הכי מדקאמר ר"ג רואה אני את דברי אדמון: [ועיין תוספות כתובות קח: סד"ה אדמון]:

יתומים

עין משפט נר מצוה

א א ב מיי' פי"ט מהל' אישות הל' יז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קיב סעיף יא:

רבינו גרשום

אלמא בעל בנכסי אשתו יורש הוי: נכסי מלוג. להכי קרי נכסי מלוג שכיון שלא קבל עליו הבעל אחריות מתחסרין והולכין כמו שמולגין את הראש שמתחסר השער להכי מקרי נכסי מלוג. אי אמרת בשלמא לוקח הוי משום הכי מפיק דקדם שעבוד לקיחתו משעה שהכניסה לו והלקוחות לא קנו עדיין אלא אי אמרת כיורש הוי הלא הוא אינו יורש בנכסי אשתו אלא לאחר מיתת אשתו והלקוחות קדם שעבודן קודם מיתתה אלא לאו ש"מ משום הכי מוציא הבעל בנכסי אשתו דלוקח הוי. אלמא אע"ג דשלח רבין באגרתיה דבעל יורש הוי ליכא למשמע מיניה דהשתא מצינן למשמע דלוקח הוי: משום פסידא דידיה דלא תיפוק מידיה ביובל ירושת אשתו דאי דיינינן ליה בלוקח נפקא מיניה ביובל כשאר לקוחות. לגבי דר' יוסי ב"ר חנינא טבא עבדי ליה לבעל. דשוינהו כלוקח משום פסידא דידיה הוי דאי אמרת יורש הוי אם כן קדמה קניית לקוחות מירושתו שאין ירושה אלא לאחר מיתה אבל כי משוינן ליה לוקח קדמה קנייתו למכירתה משום הכי מוציא מיד הלקוחות גבי רבין דשלח באגרתיה דיורש הוי משום פסידא דאלמנה דתהוי נזונת מנכסי יורשין שויוהו רבנן כיורש כי היכי דתיקום שטר שעבוד כתובתה מירושתו של בעל שיורש הבת של זו דאי אמרינן דבעל כלוקח הוי אינה נזונת דאין מוציאין למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים ללוקח מפני תקון העולם. ומקשי' משום דפסידא דאלמנה אמרת שויוהו רבנן כיורש הא גבי מילתא דרבי יוסי ב"ר חנינא דאיכא פסידא ללוקח דבעל מוציא מידו ושויוהו רבנן לבעל כלוקח. ואי משום חששא דפסידא איבעי רבנן לשויוהו כיורש דהשתא לא קא מפסדי לקוחות דשעבודן הוי קדים מירושת הבעל. התם שאני הוא ובדין הוא דליפסדו מידיהו דהלקוחות הוא דאינהו דאפסידו אנפשייהו דלא איבעי להו למזבן כו'. אבל גבי אלמנה מאי הוי לה למיעבד משום הכי שויוהו רבנן כיורש דלא תפסיד אלמנה במזונותי':

הדרן עלך יש נוחלין

פ"ט מי שמת כו' בזמן שהנכסים

מרובין הבנים יירשו. שיהא הממון בחזקתם: והבנות יזונו. מן הנכסים עד שינשאו ונוטלות עישור נכסים: כדי שיזונו אלו ואלו כל סיפוקן בין בפרנסה בין במזונות עד שיבגרו עד שיביאו שערות הבנות לי"ב שנה ויום א' והבנים לי"ג שנה ויום א' ואי ליכא כדי שיזונו אלו ואלו עד שיבגרו אלא יש בהם כדי מזונות של י' שנים.

מסורת הש"ס

א) כתובות נ. עח: ב"ק פח: ב"מ לה. לו: לעיל נ., ב) כתובות קמ., ג) [ע"ל ר' קמ.]

הגהות הב"ח

(א) גמ' בנכסי מלוג: (ב) רשב"ם ד"ה בשביל וכו' בתמיה אלא לא אפסיד ומזונים יחד ובגמ' מפרש מאי קאמר הס"ד: (ג) תוס' ד"ה התם וכו' לבעל כיורש וכו' קאמר הכא דאינהו דאפסדו אנפשייהו דלא הוה להו למיזבן: (ד) בא"ד או שמו מינה דאשה ואנסיבא ומתה בעל לוקח: (ה) ד"ה אמר וכו' מר' אלא נמי הויא אליבא:

מוסף רש"י

באושא התקינו. כשגלתה סנהדרין לאושא, שגלתה ישבה שם סנהדרי גדולה, כדאמרינן בר"ה (לא.) גבי עשר מסעות (ב"מ לה.). האשה שמכרה בנכסי מלוג. הקרן (כתובות נ.) להיות הבעל אוכל פירות בחייה וגוף הקרקע יהיה ללוקח לכשתמות (ב"מ לה.). ומתה. והבעל יורש אשתו דבר תורה (שם). הבעל מוציא. גוף הקרקע מיד הלקוחות והכי מוקי לה בפרק האשה (כתובות עח.) תקנת אושא בגופה של קרקע לאחר מיתה (ב"מ לה.) דשויוהו רבנן כלוקח והוא לוקח ראשון (כתובות נ.) דאע"ג דבעלמא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי, בעל בנכסי אשתו אלמוה רבנן לשעבודיה משום איבה והוי כלוקח ראשון (ב"ק פח.) ומיהו להכי אהני מכירת האשה, שאם ימות בעליה בחייה יעלם ללוקח (לעיל נ.).

הדרן עלך יש נוחלין

הבנות יזונו והבנים ישאלו על הפתחים. תקנת חכמים היא (כתובות קח.).